

## محرم و مهدویت

محرم و مهدویت، پیوندی عمیق با هم دارند. حضرت مهدی علیه السلام یگانه منتقم مظلومان عالم، منتظر است تا روزی به ندای «هَلْ مِنْ نَاصِرٍ يَنْصُرُنِي» امام حسین علیه السلام لبیک گوید و انتقام خون پاک سیدالشهداء علیه السلام و یاران باوفایش را از ستمگران عالم بگیرد.

هدف امام حسین علیه السلام از مبارزه با مستکبران و طواغیت عصرش این بود تا دین اسلام را احیاء و مردم را از جهل فرهنگی و نادانی سیاسی نجات بخشد و عدالت اجتماعی را در جامعه اسلامی برقرار نماید. حضرت مهدی علیه السلام نیز با ستمگران، مشرکان و مستکبران جهان مبارزه خواهد کرد تا احکام الهی و سنت جدش رسول الله صلی الله علیه و آله را احیاء و زمینه را برای تحقق عدالت اجتماعی در سرتاسر گیتی به معنای واقعی کلمه فراهم نماید.

«محرم»، روز مظلومیت امام حسین علیه السلام و اصحاب وفادار اوست، و «مهدویت»، یادآور غربت امام مهدی علیه السلام در عصر غیبت است. تنهایی آن دو امام همام علیه السلام و شباهت یاران و مبارزه با طاغوت های عصرشان... برخی از نشانه های پیوند محرم و انتظار است. محبت آن دو امام علیه السلام نسبت به یکدیگر، مسأله انتقام از خون سیدالشهداء علیه السلام، تأکید بر خواندن زیارت عاشورا توسط حضرت مهدی علیه السلام یا گریستن آن حضرت علیه السلام برای جدّ غریبش که در زیارت ناحیه مقدسه آمده... نمونه هایی از همبستگی «محرم» و «مهدویت» است.

## قیام امام زمان علیه السلام در ایام محرم و روز عاشورا

ائمه علیهم السلام در روایات بسیاری، ظهور حضرت ولی عصر علیه السلام را مقارن با ایام محرم و روز عاشورا دانسته اند. به عنوان مثال، امام صادق علیه السلام فرموده اند:

«إِنَّ الْقَائِمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يُنَادِي بِاسْمِهِ لَيْلَةَ ثَلَاثٍ وَعِشْرِينَ وَيَقُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ يَوْمَ قَتَلَ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ علیه السلام» (۱)؛ «قائم - که درود خدا بر او باد- در شب بیست و سوم ماه رمضان به نامش ندا می شود و در روز عاشورا، روزی که حسین بن علی علیه السلام در آن کشته شد، قیام خواهد کرد».

امام باقر علیه السلام نیز در این مورد می فرماید: «يَخْرُجُ الْقَائِمُ يَوْمَ السَّبْتِ يَوْمَ عَاشُورَاءَ الَّذِي قُتِلَ فِيهِ الْحُسَيْنَ علیه السلام» (۲)؛ «قائم آل محمد علیهم السلام، در روز شنبه، مصادف با روز عاشورا، یعنی همان روزی که امام حسین علیه السلام در آن به شهادت رسید، قیام خواهد کرد». با در روایت دیگری امام باقر علیه السلام فرمود «وَهَذَا الْيَوْمُ [يَوْمَ عَاشُورَاءَ] الَّذِي يَقُومُ فِيهِ الْقَائِمُ: این روز (روز عاشورا) قائم در آن قیام خواهد کرد» (۳).

البته روایات دیگری هم که روز ظهور را جمعه می داند و غیر محرم وجود دارد.

## منتظران مهدی علیه السلام، عاشقان امام حسین علیه السلام

منتظران واقعی مهدی موعود علیه السلام، پیروان و معتقدان به قیام و فرهنگ عاشورا و محرم هستند؛ لذا عاشقان امام حسین علیه السلام، لباسی از فرهنگ انتظار می‌پوشند؛ با هوشیاری و بیداری، در صدد شناخت عناصر ظلم و عداوت بر می‌آیند و خود را برای دفاع همه جانبه از اسلام آماده می‌کنند. بنابراین، عزاداران امام حسین علیه السلام، با تأسی از راه و مرام ایشان و گرمی داشت حماسه محرم، قدوم و ظهور حضرت مهدی علیه السلام را به انتظار می‌نشینند و این چنین، محرم و انتظار را به هم گره می‌زنند.

## شرایط اجتماعی یکسان

محرم و مهدویت، شرایط اجتماعی مشابهی دارند و آن اینکه در زمان وقوع هر دو قیام وجود دارد. قیام امام حسین علیه السلام در زمانی صورت گرفت که جامعه اسلامی، به شدت به سمت فساد و تباهی سوق داده می‌شد و حاکمان فاسد و ظالم، در رأس آن قرار گرفته بودند. شرایط به گونه ای بود که امام حسین علیه السلام می‌فرمود: «أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ الْحَقَّ لَا يُعْمَلُ بِهِ وَأَنَّ الْبَاطِلَ لَا يُتَنَاهَى عَنْهُ» (۴)؛ «آیا نمی‌بینید که به حق عمل نمی‌شود و از باطل جلوگیری نمی‌گردد؟»

طبق روایات، همین شرایط در زمان ظهور حضرت مهدی علیه السلام نیز پیش خواهد آمد. بر اساس بسیاری از روایات، آن حضرت، هنگامی از پشت پرده غیبت خارج خواهند شد که ظلم و تباهی، توسط حاکمان جور، جهان را فرا گرفته باشد و مردم از زندگی، نا امید شده باشند. چنان چه امام صادق علیه السلام در این باره فرموده اند: «لَا وَاللَّهِ لَمَا يَكُونُ مَا تُمَدُّونَ إِلَيْهِ أَعْيُنُكُمْ إِلَّا بَعْدَ الْيَاسِ» (۵)؛ «به خدا سوگند؛ آن چه چشم به راهش هستید، فرا نمی‌رسد مگر بعد از یاس و نا امیدی».

## حامیان و یاران

در حادثه کربلا، یاران اندکی، امام را همراهی کردند که سرانجام نیز همگی به شهادت رسیدند؛ اما همین عده قلیل، نسبت به امام حسین علیه السلام، چنان پاک باخته بودند که مرگ در رکاب آن حضرت را افتخار می‌دانستند. ابا عبدالله علیه السلام در توصیف ایشان می‌فرماید: «فَأَتَى لَا أَعْلَمُ أَصْحَاباً أَوْلَى وَلَا خَيْراً مِنْ أَصْحَابِي» (۶)؛ «همانا من یاران و بالاتر و بهتر از یاران خود، سراغ ندارم».

در نهضت حضرت حجت علیه السلام نیز از سیصد و سیزده نفر به عنوان یاران خاص، یاد می‌شود که کاملاً مطیع و شیفته امام خود هستند: «هُمْ أَطَوَعَ لَهُ مِنَ الْأَمَةِ لِسِيْدِهِا» (۷)؛ «آنان نسبت به مولای خود، مطیع تر از کنیز هستند».

بنابراین، همان طور که حماسه عاشورا در ایام محرم با جانبازی عده ای اندک، رقم خورد قیام حضرت مهدی علیه السلام نیز با محوریت عده ای اندک، اما پاک باخته به انجام خواهد رسید.

## محرم و ظهور

بین محرم و ظهور پیوند و اشتراکاتی وجود دارد:

### الف) مبارزه با جاهلیت

بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله، در جامعه ی اسلامی به تدریج در دوران حاکمیت مکتب خلافت و بنی امیه، فرهنگ جاهلی دوباره احیاء شد و مردمان از زیست مؤمنانه خارج و بسوی شهوات و امیال نفسانی گرایش پیدا کردند. از این رو، مفاسد اخلاقی از جمله باده گساری، رقاصی و آوازه خوانی... در جامعه رونق گرفت و از نظر اقتصادی، جامعه، به دو دسته ی فقر و غنی تقسیم شدند. سیدالشهداء علیه السلام در این شرایط، چاره ای جز قیام و مبارزه علنی بر علیه یزید نداشت تا مردم را از این جهل کشنده نجات بخشد و به سوی حق راهنمایی نماید. در زیارت اربعین از قول امام صادق علیه السلام در توصیف ابا عبدالله الحسین علیه السلام آمده است: «خدایا! سیدالشهداء علیه السلام، در راه تو خون دل ها خورد تا بندگان را از نادانی و سردرگمی و گمراهی رهایی بخشد». (۸)

امام حسین علیه السلام به سپاه حرّ بن یزید ریاحی فرمود: «ألا و إنّ هؤلاء قد لزموا طاعة الشیطان، و ترکوا طاعة الرحمن، و اظهروا الفساد، و عطلوا الحدود، و استأثروا بالفیء، و أحلّوا حرام الله، و حرّموا حلال الله، و أنا أحقّ من غیر؛ آگاه باشید که اینها به پیروی از شیطان تن داده اند و اطاعت از خدای رحمان را رها کرده اند، آشکارا فساد می کنند و به حدود الهی عمل نمی نمایند، بخشی از بیت المال مسلمین را به خود اختصاص داده اند و حرام خدا را حلال و حلال خدا را حرام کردند و من برای تغییر این وضعیت سزاوارترم». (۹)

اما جاهلیت آخرالزمان، سخت تر و شدید تر از جاهلیت نخستین خواهد بود. (۱۰) امام صادق علیه السلام در این زمینه می فرماید: «همانا قائم ما با جاهلان بسیار سرسخت تری نسبت به جاهلانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در دوران جاهلیت با آنها مواجهه بود، روبرو می شود و متحمل رنج و سختی بیشتری خواهد شد. علّت این جاهلیت این است که رسول خدا صلی الله علیه و آله زمانی برانگیخته شد که مردم سنگ، صخره و مجسمه های چوبی را می پرستیدند، اما امام مهدی (عج) هنگامی قیام می کند که همه ی مردم برای مقابله با او به تأویل کتاب خدا و احتجاج به آن متوسّل می شوند». (۱۱)

### ب) برپایی حکومت اسلامی

یکی از اهداف قیام سیدالشهداء علیه السلام در ماه محرم، تشکیل حکومت اسلامی و احیای ارزشهای اسلامی بود، لذا در صورت پیروزی، حکومت اسلامی با رهبری امام حسین علیه السلام تأسیس می شد تا در سایه ی آن بتواند اهداف اسلام (انسان سازی و جامعه پردازی) را تحقق بخشد. ابی عبدالله علیه السلام فرمودند: «از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله شنیدم که فرمود: خلافت

بر خاندان ابوسفیان حرام است و اگر روزی معاویه را در بالای منبر من دیدید او را بکشید، ولی مردم مدینه او را بر منبر پیامبر دیدند و نکشتند و اینک خداوند آنان را به یزید فاسق (و بدتر از معاویه) گرفتار نموده است» (۱۲).

بدون برپاسازی حکومت، نمی توان از احیای معارف و احکام الهی و تحقق عدالت در جامعه سخن گفت.

هدف از تشکیل حکومت مهدوی در آخرالزمان، تحقق آرمان همه ی انبیاء و هدف نهضت عاشورا است که در آن عدالت برپا گردد، بساط ستم برچیده شود و صالحان، فرمانروایان مردم باشند.

«وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ... وَ لَيُمْكِنَنَّ لَهُمْ دِينُهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَ لَيَبْدِلَنَّ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ؛ خدا به کسانی از شما که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده اند، وعده داده است که حتماً آنان را در این سرزمین جانشین [خود] قرار دهد... و آن دینی را که برای شان پسندیده است به سودشان مستقر کند، و بیم شان را به ایمنی مبدل گرداند» (۱۳) در کتاب «الغیبه» نعمانی آمده است که امام صادق علیه السلام فرمود: «این آیه در خصوص حضرت قائم علیه السلام و اصحابش نازل شده است». (۱۴) یعنی خداوند وعده داده است که حکومت جهانی از آن حضرت مهدی علیه السلام و اصحابش باشد تا بتواند با تشکیل حکومت، امنیت و آسایش را به تمام مردم دنیا بازگرداند.

حکومت و رهبری جامعه از آن پیامبران و اولیای الهی است و طاعت ها و حاکمان جور، لیاقت و شایستگی حکومت بر جامعه اسلامی را ندارند. «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ؛ در زبور (حضرت داود پیامبر علیه السلام) بعد از کتب آسمانی سابق نوشتیم که زمین را بندگان صالح ما به ارث می برند» (۱۵).

### ج) امر به معروف و نهی از منکر

امر به معروف و نهی از منکر در اندیشه ی اسلامی، یکی از مهمترین، سازنده ترین و حیاتی ترین ارزش های اسلامی است، که نقش بی بدیلی در سالم سازی فرد و جامعه را دارد

هدف امام حسین علیه السلام از امر به معروف و نهی از منکر، نجات امت از نگون ساری و اسارت نفس بود. امام (ع) هنگامی که قصد داشت مدینه را به سوی مکه ترک نماید، در کنار قبر حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «خدایا من دوست دار معروف هستم و از مُنکر بیزارم». (۱۶) هدف سید الشهداء علیه السلام از امر به معروف و نهی از منکر، اصلاح جامعه اسلامی و احیای سنت نبوی بود. حضرت در نامه ای خطاب به بزرگان بصره می نویسد: «من شما را به کتاب خدا و سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم دعوت می کنم، زیرا سنت پیامبر خدا از بین رفته است. اگر دعوت مرا بپذیرید و امر مرا اطاعت کنید شما را به راه هدایت راهنمایی می کنم» (۱۷).

در حکومت جهانی امام مهدی علیه السلام، فریضه ی امر به معروف و نهی از منکر برای احیای ارزش ها و هست پذیری عدالت اجتماعی نقش بسزایی دارد. از امام باقر علیه السلام درباره آیه «الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ» (۱۸) سؤال شد، ایشان فرمود: «این آیه درباره ی حضرت مهدی علیه السلام و اصحابش وارد شده است. خداوند ایشان را مالک مشرق و مغرب زمین می گرداند و دین خود را ظاهر می سازد و به سبب او و اصحابش بدعت ها را می میراند، چنانکه سفهاء، حق را میرانده اند، تا اینکه در روی زمین اثری از ظلم دیده نشود، مهدی علیه السلام و اصحابش امر به معروف و نهی از منکر می کنند، و عاقبت امور برای خدا است» (۱۹).

۱. محمد بن الحسن طوسی، الغیبه، ص ۲۷۴
۲. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۲۸۵
۳. محمد بن الحسن طوسی تهذیب، ج ۴، ص ۳۰۰.
۴. ابن شعبه حرانی، تحف العقول، ص ۲۴۵
۵. محمد بن حسن طوسی، الغیبه، ص ۳۳۶
۶. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۳۲۹
۷. همان، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۰۸
۸. محمد بن الحسن طوسی، تهذیب الاحکام، ج ۶، ص ۱۱۳، رک: ابن شعبه حرانی، تحف العقول: ۲۴۵.
۹. ابومخنف کوفی، وقعه الطف، ص ۱۷۲؛ رک: تحف العقول، ابن شعبه حرانی،: ۲۴۰.
۱۰. احزاب/ ۳۳.
۱۱. محمد بن ابراهیم نعمانی، الغیبه، ص ۲۹۷.
۱۲. جعفر بن محمد ابن نما حلی، در سوگ امیر آزادی (مثیر الاحزان)، ص ۱۰۰.
۱۳. نور/ ۵۵
۱۴. محمد بن ابراهیم نعمانی، الغیبه، ۲۴۰.
۱۵. انبیاء/ ۱۰۵
۱۶. جعفر بن محمد بن نما حلی، در سوگ امیر آزادی (مثیر الاحزان)، ص ۲۸.
۱۷. همان، ص ۱۱۲.
۱۸. حج/ ۴۱
۱۹. ۱۹۰ علی بن ابراهیم قمی، تفسیر قمی، ج ۲، ص ۸۷.